तस्मान्मानुषाद्भावादुपावृत्त्यनिष्क्रम्यअथेउत्तरमुत्तरंभूतसर्गंप्रतिगंतुंसंतिष्ठतिप्रस्थानंकरोति पूर्वाभ्यासवशादुत्तरोत्तरांयोगभूमिकामारोहतीत्यर्थः सएवंप्रतिष्ठमानःसप्तकृत्वःसप्तवारंलोकान्परैतिपर्यटति संहारविक्षेपयोःसमाधिव्युत्थानाभ्यांकृतःसंवादितःप्रभावऐश्वर्ययेनसः अयमर्थः प्रथमांभूमिमारूढोयोगीमृतःस्वर्गंप्राप्यततश्च्युतःसार्वभौमोराजाभवति एवंसोयंभूलोकजयः एवंउत्तरोत्तरयोगकलावृत्त्याउत्तरमुत्तरंलोकंजयति अंतेब्रह्मलोकंसप्तमंप्राप्यापिपुनरावर्ततेयदिध्येयवस्तुन्यहंपहंनकुर्वीत तंकुर्वंस्तुब्रह्मणासहैवमुच्यते तत्रप्रमाणानि प्राप्यपुण्यकृतांलोकानुषित्वाशाश्वतीःसमाः शुचीनांश्रीमतांगेहेयोगभ्रष्टोभिजायते तत्रतंबुद्धिसंयोगंलभतेपौर्वदेहिकं यततेचततोभूयःसंसिद्धौकुरुनंदनेतिगीता आब्रह्मभुवनाल्लोकाःपुनरावर्तिनोर्जुनेतिच ब्रह्मणासहतेसर्वेसंप्राप्तेप्रतिसंचरे परस्यांतेकृतात्मानःप्रविशंतिपरंपदमितिच ॥ ४९ ॥ सप्तेति एवशब्दोभिन्नक्रमः संहारमितिणमुलंतं सप्तभूरादिसत्यलोकांताँल्लोकान्मनोबुद्धिसहितानिज्ञानेंद्रियाणिवासंदृत्यैवबोधेनबाधित्वाजीवलोकेसंतिष्ठति सम्यक्मोहशोकाभावा

तस्मादुपावृत्यततःक्रमेणसोग्रेणसंतिष्ठतिभूतसर्गं ॥ ससप्तकृत्वश्चपरैतिलोकान्संहारविक्षेपकृतप्रभावः ॥ ४९ ॥ सप्तैवसंहारमुपप्लवानिसंभाव्यसंतिष्ठतिजीवलोके॥ ततोऽव्ययंस्थानमनंतमेतिदेवस्यविष्णोरथब्रह्मणश्च ॥ शेषस्यचैवाथनरस्यचैवदेवस्यविष्णोःपरमस्यचैव ॥ ५० ॥ संहारकालेपरिदग्धकायाब्रह्माणमायांतिसदाप्रजाहि॥ चेष्टात्मनोदेवगणाश्चसर्वेयेब्रह्मलोकादपराःस्मृतेपि॥ ५१ ॥ प्रजाविसर्गंतुसशेषकालेस्थानानिस्वान्येवसरंतिजीवाः॥ निःशेषतस्तत्पदंयांतिचांतेसर्वेदेवायेसदृशामनुष्याः॥ ५२॥

दास्ते संहारेबीजंउपप्लवानिसंभाव्यतेषांबुद्ध्यादीनांभूरादीनांवादुःखरूपत्वंनिश्चित्यततोदेहांतेअव्ययमपरिणामिस्थानं अतएवानंतंत्रिविधपरिच्छेदशून्यंशुद्धंब्रह्मएतिप्राप्नोति तत्तुस्थानंकेचिद्देवस्यमहादेवस्यसंबंधिकैलासमितिवदंतिशांभवाः विष्णोर्वैकुंठमितिवैष्णवाः ब्रह्मणोब्रह्मलोकइतिहैरण्यगर्भाः शेषस्यअनंतस्येतितद्भक्ताः नरस्यजीवस्यैवतत्परंस्थानमितिसांख्याः देवस्यद्योतमानस्यचिन्मात्रस्यविष्णोर्व्यापकस्यपरब्रह्मणःतुर्यमूर्तिस्वरूपस्यपरमस्येतितद्विष्णोःपरमंपदमितिश्रुतिप्रसिद्धमित्यौपनिषदाः ॥ ५० ॥ एवंशब्दजान्विकल्पान्मोक्षेउपन्यस्यसर्ववादिसंमतंवस्तुवृत्तमाह संहारेति परितःसर्वात्मनादग्धाबोधेनभस्मीकृताःकायाःस्थूलसूक्ष्मकारणदेहायाभिस्ताःब्रह्माणंब्रह्म पुंस्त्वमार्षं देवगणाइंद्रियाणि येब्रह्मस्वरूपाल्लोकादपराअर्वाचीनाःप्रकृत्यादयस्तेपिपरिदग्धकायाःसंहारकालेमोक्षेब्रह्मप्राप्नुवंति ॥ ५१ ॥ एवमात्मबोधजमात्यंतिकंप्रलयमुक्त्वाऽवांतरप्रलयमाह प्रजेति प्रलयकालेआसन्नतरेयेदेवत्वंप्राप्ताअभुक्तकृत्स्नकर्मफलास्तेपूर्वकल्पार्जितानिस्वानिस्थानानिकल्पांतरेपिसरंतिलभंते सर्वेषांकल्पानांपूर्वपूर्वकल्पसादृश्यात् सूर्याचंद्रमसौधातायथापूर्वमकल्पयदितिश्रुतेश्च येतुअंतेकल्पांतेनिःशेषतःनिःशेषितकालास्तेस्वर्गनाशेइतरवन्मनुष्यत्वमेवयांतीत्यर्थः प्रलयशतेनापिकृतंकर्मननश्यतितत्त्वज्ञानमंतरेणेतिभावः ॥ ५२ ॥

Digitized by Google